

school+visie

Tijdschrift van het VVKBa0
Guimardstraat 1
1040 Brussel
tweemaandelijks
jaargang 3
augustus-september 2010

01

**in dit
nummer**

**+ Het nieuwe leerplan Nederlands + referentiegroepen IDP +
consultatieronde scholengemeenschappen + Bijbel beleven**

Klasklimaat en leerlingenprestaties: Is er een verband?

Leraren hebben invloed op de leerprestaties en het welbevinden van leerlingen. Niets nieuws, zou je denken. Maar welke klasvariabelen bepalen mee of kinderen zich goed voelen op school en goede resultaten behalen? Dirk Smits en Loth Moens onderzochten het effect van leraren (gedrag) op de taal- en rekenprestaties en het welbevinden van leerlingen in het vierde leerjaar. We vroegen Dirk Smits naar de resultaten en confronteerden een schooldirecteur en een pedagogisch begeleider met de bevindingen.

Dirk Smits is diensthoofd van het onderzoekscen- trum PRAGODI op de campus Nieuwland van de Hogeschool-Universiteit Brussel.

Tot slot zijn er de leerlingen zelf. Hun betrokkenheid op het lesgebeuren en hoe ze zich voelen zijn cruciale elementen, maar ook de specifieke leerlingenkenmerken. Kampen ze bijvoorbeeld met specifieke noden? Het harmonieus samenspel van dat alles is goed onderwijs.

hoe dan ook hun best doen om zo goed mogelijk onderwijs te verstrekken. Het kan natuurlijk ook zijn dat we er niet voldoende in slaagden om met behulp van de observatieschalen de verschillen tussen leerkrachten en klassen te detecteren.

Wat moeten we uit dit onderzoek onthouden voor onze schoolpraktijk?

Eén van de belangrijkste bevindingen is dat autonomie verlenen een erg cruciale variabele lijkt, en net ook een van de variabelen is waar leerkrachten het laagst op scoren. Het leerproces in handen geven van leerlingen is voor leerkrachten niet evident, maar heeft wel heel wat positieve gevolgen, een aandachtspunt dus.

Verder valt het op dat leerkrachten, leerlingen en ouders het welbevinden van een leerling anders beoordelen. Leerkrachten letten hierbij vooral op de betrokkenheid van de leerling, en gaan er impliciet van uit dat meer betrokken leerlingen zich beter voelen. Als je daarbij weet dat beter presterende leerlingen ook vaak meer betrokken zijn, dan maakt dit dat leerkrachten van goede presteerders makkelijker ook zich goed voelende leerlingen maken. Dat laatste strookt echter niet altijd met de realiteit. Ouders steunen hun oordeel over het schoolse welbevinden van hun kind vooral op het klasklimaat, maar voor leerlingen zelf is de stijl van de leerkracht en de mate waarin de leerkracht bekommerd is om individuele leerlingen, erg belangrijk.

Het onderzoek heeft ons in ieder geval geleerd dat leerkrachten in het algemeen sterk begaan zijn met hun leerlingen, en dat zowel voor wat hun prestaties als voor wat hun sociaal-emotioneel welbevinden betreft.

In jouw onderzoek gaat het over goed onderwijs. Wat is dat volgens jou?

Goed onderwijs is een veelomvattende term. Iedereen lijkt het te begrijpen, maar het is moeilijk te objectiveren of te observeren. In ons onderzoek hebben we ingezoomd op drie aspecten ervan: de leerkracht, de klas, en de leerling zelf.

De leerkracht is erg belangrijk. Hij/zij is zowat de regisseur van het klasgebeuren en kan op verschillende manieren voor de klas staan. Bijvoorbeeld met aandacht voor de leefwereld en de beleving van de leerlingen, met tussenkomsten die hen stimuleren of motiveren, autonomie verlenend of juist niet. Ook de lesaanpak kan verschillen. Hij/zij kan al dan niet werken met verschillende groe- peringvormen, meer of minder tijd besteden aan onderwijsleergesprekken, andere soor- ten vragen stellen. Andere elementen zijn de mate waarin de instructies van de leerkracht duidelijk zijn en aangepast aan de klasgroep en natuurlijk ook het klasmanagement. Wordt de leertijd ten volle benut? En hoe gaat de leerkracht om met storend gedrag?

Een tweede element is de klas en dan vooral het klasklimaat of het "algemeen welbevin- den van de groep". Dat omvat onder meer de relaties tussen klasgenoten - bijvoorbeeld conflictueus of competitief, de sfeer in de klas - bijvoorbeeld gespannen of plezierig, de relatie tussen leerkracht en leerlingen, en de aanwezigheid van structuur en regels.

We krijgen steeds te horen dat het klasklimaat ontzettend belangrijk is. Maar vond je een rechtstreeks verband tussen het welbevinden van de leerlingen en hun prestaties?

We hebben heel weinig kenmerken gevon- den die een eenduidige invloed hebben op de prestaties van leerlingen, op persoon- lijke factoren na (bv. de onderwijsloop- baan). Klasklimaat kan voor specifieke, individuele leerlingen belangrijk zijn, maar in ons onderzoek gaat een beter klasklimaat niet samen met gemiddeld betere leerresultaten.

De leerkrachtenstijl kan echter wel een invloed uitoefenen op de prestaties: leer- lingen meer autonomie geven, zorgt voor een grotere betrokkenheid en dat is een belangrijke leerveroorwaarde. Verder heeft de stijl van een leerkracht een belangrijke invloed op hoe leerlingen zich voelen in een klas. Leerlingen voelen zich gemid- deld beter bij een leerkracht die aandacht heeft voor hun belevingswereld, hen stimuleert en hen autonomie verleent.

Voor vele aspecten van goed onderwijs vonden we relatief weinig verschillen tussen de geobserveerde klassen en leer- krachten. Dat bemoeilijkt natuurlijk het vinden van verbanden met prestaties of welbevinden. Op basis van de observaties, menen we dat het geringe onderscheid te verklaren is doordat leerkrachten

Danny Huijsmans is directeur van de basisschool Sint-Jan in Lommel. Hij is lid (en voormalig voorzitter) van de di- rectiecommissie basisonderwijs. Ervaringsgerichtonder- wijs volgens de principes van Ferre Laevers en het CEGO liggen hem nauw aan het hart.

Betrokkenheid en welbevinden stimuleren is één van de kernpunten van jouw school. Hoe realiseer je dat?

Onze school is een ervaringsgerichte school. Onze visie sluit goed aan bij de visie die de onderzoekers hebben op goed onderwijs. Ze laat zich samenvatten in vijf ervaringsgerichte factoren die het welbevinden en de betrokkenheid van de leerlingen verhogen.

Een eerste factor is het klasklimaat. Als er een gezellige en gemoedelijke sfeer heerst, voelen leerlingen zich goed en durven ze zich meer te uiten. Leerlingen moeten zich geborgen weten, zodat ze zichzelf kunnen zijn. Ten tweede is bin- nenklasdifferentiatie noodzakelijk. Leer- lingen bloeien open wanneer ze op hun niveau kunnen werken. Het vergroot hun eigenwaarde en zelfbeeld. Ten derde moet onderwijs aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen. Projectmatig werken is dan ideaal. Zelf het onderwerp kiezen, zelf in- formatie opzoeken, en het zelf voorstellen zorgt voor een hogere betrokkenheid van leerlingen. Ten vierde moet onderwijs alle talenten van leerlingen aanspreken. Zo krijgen ze het gevoel dat ze hoe dan ook hun steentje kunnen bijdragen. Ten vijfde moet je de leerlingen autonomie geven. Werken met hoekenwerk of contractwerk maakt dat kinderen zelf een keuze kunnen maken uit een gevarieerd aanbod. Dit komt hun welbevinden ten goede.

Een mooi voorbeeld van die werking is het *cursief Dorp-op-school*-project rond tech- nologie en ondernemingszin van CEGO waar wij dit schooljaar aan deelnamen. De leerkrachten gaven de leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar de nodige zelf- standigheid en kansen om met vallen en opstaan te leren. Het resultaat was prach- tig. De leerlingen waren erg betrokken bij het project, en ook hun welbevinden was hoog. Zowel leerkrachten als leerlingen hebben er veel uit geleerd. Dit resultaat hadden we nooit bereikt mochten de leerkrachten het project klassikaal heb- ben aangepakt en hun leerlingen niet die autonomie hebben gegeven. De conclusie van de onderzoekers dat leerlingen meer autonomie verlenen, leidt tot een hoger welbevinden en een hogere betrokken- heid, onderschrijf ik dan ook volledig.

Het onderzoek vindt niet meteen een verband tussen de leerkrachtenstijl, het welbevinden en de schoolprestaties. Vind jij dat ook?

Vanzelfsprekend is er een verschil tussen welbevinden en betrokkenheid. Uit een hoog welbevinden volgt niet noodzakelijk een hoge betrokkenheid (en dus betere leerprestaties). Ook de leeractiviteiten en de leerkrachtenstijl doen er toe.

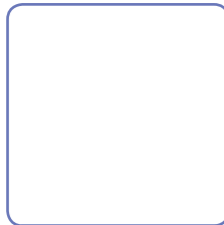
Dat een positief klasklimaat slechts de prestaties van een enkele leerling verhoogt, maar geen effect heeft op de prestaties van de klasgroep als geheel,

lijkt me evenwel weinig waarschijnlijk. Sterker nog: ik ben van het tegendeel overtuigd. De vijf factoren die ik eerder opsomde, creëren een sfeer waarbinnen een groep tot betere leerresultaten komt. Ik geef twee voorbeelden.

Een paar jaar geleden stelden we vast dat de prestaties van één van onze leerlin- gen fel achteruit gingen. Hij wilde niet langer blijven eten op school. Er bleken veel spanningen en conflicten in de klas te zijn. Dat had ook zijn weerslag op de resultaten van de klasgroep als geheel. Als team zochten we naar een oplossing. In eerste instantie dachten we eraan om de klas het volgende schooljaar uit elkaar te halen. Dat hebben we uiteindelijk niet gedaan. In plaats daarvan hebben we er alles aan gedaan om de sfeer in de klas te verbeteren. We voerden onder meer regelmatig kringgesprekken. De klas zit nu in het zesde leerjaar en hangt ontzet- tend goed aan elkaar. De resultaten van de groep zijn er de voorbije twee school- jaren merkbaar op vooruit gegaan. Met andere woorden: door te werken aan het welbevinden hebben we de prestaties van de leerlingen verbeterd.

Een ander voorbeeld. Als leerlingen voor de interdiocesane proeven staan, dan brengt dat meestal de nodige stress en angsten met zich mee. Dat heeft vanzelf- sprekend een invloed op de resultaten van de groep. Als leerkracht moet je dan vooral die stress wegwerken. Bijvoor- beeld door de leerlingen de toets in een vertrouwde omgeving te laten maken, hen vooraf duidelijk te informeren over het doel van de test en er vooral voor te zorgen dat externe factoren, zoals ruzies, hen niet kunnen afleiden. Aan het wel- bevinden van de leerlingen werken, leidt meteen tot betere resultaten.

Marieke Lijnen is pedagogisch begeleider en ondersteuner op het vlak van Gelijke - onderwijskansenbeleid (GOK) voor de Limburgse scholen.

daarbij gebruik van allerlei informatiebronnen.

Naarmate het traject vordert, verandert de klassfeer. De leerkracht voelt zich rustiger, heeft meer ver-

trouwen in de leerlingen en geeft ze meer verantwoordelijkheid en inspraak. De betrokkenheid van de leerlingen groeit. Er ontstaat een andere leerling-leerkracht relatie. De regels die oorspronkelijk door de leerkracht werden opgelegd, worden nu samen overlegd. De leerkracht heeft haar stijl drastisch omgegooid en past de aanpak nu ook in andere domeinen toe.

Merk op dat we niet rechtstreeks gewerkt hebben aan het welbevinden van de leerlingen. Het is een gevolg van het werken aan de leerkrachtenstijl - de leerkracht leidt niet langer, maar begeleidt - en het activiteitenaanbod.

Scholen hechten belang aan klasklimaat en welbevinden, maar ook aan prestaties van leerlingen. Valt dit wel te rijmen?

Het woord *prestatie* en daarmee samenhangend *evaluatie* vat ik breed op. Om bij het praktijkvoorbeeld van darnet te blijven: toen we eenmaal het projectwerk vormgegeven hadden, zijn we gaan nadenken over de manier waarop we de leerlingen zouden beoordelen. Louter peilen naar de opgedane kennis is niet voldoende. De leerlingen hebben namelijk op veel vlakken 'gepresteerd'. Zo hebben ze bijvoorbeeld ook nood aan een feedbackgesprek over de manier waarop ze het groepswerk hebben aangepakt. Groeps- werk evalueer je dan ook niet op dezelfde manier als kennis.

Volgens mij is er géén rechtstreekse band tussen het welbevinden van de leerlingen en hun prestaties. Motiverende activiteiten en een ondersteunende leerkrachtenstijl leiden enerzijds tot een hoger welbevinden, leerlingen voelen zich beter in de klas. Anderzijds leiden gevarieerde activiteiten en een efficiënte mediatio tot een hogere betrokkenheid van de leerlingen (de leerlingen zijn méér actief betrokken bij de les), waardoor ze meer leren en uiteindelijk beter scoren op competentiegerichte toetsen, waarin ook hun vaardigheden in kaart worden gebracht. Ik onderschrijf dus de bevindingen van Dirk Smits' onderzoek.

Waarom zou je dan oog moeten hebben voor welbevinden?

Opdat een leerling zich goed voelt, moeten drie voorwaarden vervuld zijn: hij moet geloven in zijn eigen kunnen. Als een opdracht niet lukt, moet hij moet op andere mensen (bijvoorbeeld de leerkracht) durven terugvallen. En hij moet de nodige autonomie krijgen. Los van prestaties, moet je aan welbevinden dus toch aandacht besteden. Het is namelijk belangrijk dat leerlingen weten wat ze kunnen, dat ze zich op school veilig voelen, en dat ze voldoende verantwoordelijkheid krijgen.

Welbevinden is een procesvariabele (net als een gemotiveerde leerhouding overigens), die onrechtstreeks natuurlijk wel invloed kan hebben op de prestaties van leerlingen. Maar om het cru te zeggen: het is niet omdat leerlingen weinig zelfkennis hebben, geen vertrouwen hebben in de leerkracht en weinig autonomie krijgen, dat ze slecht zullen presteren.

Samenstelling drieluik:
Marleen Duerloo
pedagogisch begeleider VVKBaO

Welke acties onderneemt u als pedagogisch begeleider om samen met de leerkracht het klasklimaat en het welbevinden van de leerlingen te bevorderen?

In plaats van rechtstreeks te werken aan het klasklimaat en het welbevinden van de leerlingen, verkies ik te werken via een tussenstap. Een goede sfeer in de klas is volgens mij namelijk het gevolg van een aanbod van motiverende en attractieve activiteiten waarbij de leerkracht de klasgroep bewust ondersteunt. De ondersteuning van de leerkracht is van groot belang. Alleen zorgen voor attractieve activiteiten is té vrijblijvend. Bovendien vallen de minder sterke leerlingen hierbij uit de boot.

Dat de leerkracht ertoe doet, mag blijken uit het volgende voorbeeld. Gedurende drie schooljaren begeleidde ik een leerkracht uit het zesde leerjaar. Bij het begin van het traject heeft ze een nogal dominante, autoritaire stijl. Samen werken we aan een sociaal-integratieve stijl, waarbij onder meer het stimuleren van de zelfstandigheid van de leerlingen centraal staat.

We werken in kleine stapjes. Ons vertrekpunt wordt wereldoriëntatie. De leerkracht wil komen tot projectwerk. We werken lessen uit waarbij we de leerlingen concrete probleemstellingen voorschotelen (bijvoorbeeld: "Bestaan kabouters?") die ze via groeps- of partnerwerk en zelfstandig werk aanpakken. Ze maken

Als draden van één web

Ludo Guelinckx

'Als draden van één web.'
Een mogelijke lei-draad voor dit nieuwe schooljaar.

Een aanbod om in het voetspoor van Jezus samen aan hetzelfde touw te trekken. Om er ook dit schooljaar iets moois van te maken.

Maar samen bouwen aan één web heeft zo zijn consequenties. Het betekent onder andere:

als groep aan één touw trekken en niet koppig je eigen weg gaan

oog hebben voor die kinderen, collega's, ouders ... die de draad zijn verloren in hun leven

geduldig en begripvol openstaan voor anderen ook al is aan hun gedrag geen touw vast te knopen of lijkt hun leven in de knoop te zijn geraakt

tegen-draads durven zijn omdat Zijn boodschap net op die manier helderder wordt.

Goede God

Help ons met elkaar verbonden te leven. Iedere dag opnieuw. Het hele schooljaar lang.

Help ons in onze zoektocht naar draden van vriendschap en liefde.

Leer ons naar het voorbeeld van Jezus - de rode draad doorheen ons leven - verder draden te spannen naar elkaar toe.

Wees ons nabij als schoolgemeenschap en beziel ons met Uw Geest.

Amen.

MEER INFO

Op de website (www.vvkbao.be) > schoolbeleid > opvoedingsproject > pastoraal > School+visie vind je als draden van één web. Een aanbod om nog verder interactief aan de slag te gaan met de thematiek van deze bezinning.

BRONNEN:

Foto's: www.kuleuven.be/thomas